

УДК 614.23:616-056.76:614.252.2:378.2:65.011.8(477)

Л. Є. Сігаєва,

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
(Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України)
sigaevale@mail.ru;

Л. А. Михайленко,

аспірант
(Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України)
inozemnimovy@ukr.net

ФОРМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто форми розвитку професіоналізму сімейних лікарів в умовах реформування охорони здоров'я України. Висвітлено основні шляхи професійної підготовки сімейних лікарів на післядипломному етапі вищої медичної освіти України. Акцентовано увагу на стандартах вищої медичної освіти та неперервного професійного розвитку медичних фахівців. Визначено види атестації лікарів у закладах післядипломної медичної освіти.

Ключові слова: розвиток професіоналізму, розвиток професіоналізму сімейних лікарів, неперервний професійний розвиток, післядипломна освіта, сімейні лікарі, реформування охорони здоров'я.

Вступ. Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України в європейський простір та приєднання її до Болонського процесу, інтенсивне збільшення нової інформації у галузі медицини, вимоги до професійного рівня лікарів – все це спонукає до кардинальних змін у галузі освіти, загалом, і медичної освіти зокрема.

Актуальність дослідження проблем становлення і розвитку професіоналізму сімейних лікарів посилюється в зв'язку з процесами, які відбуваються в освітніх системах різних країн світу, в тому числі в Україні.

Реформування системи медичної освіти в Україні розпочалося прийняттям законів України "Про освіту" (1996), "Про вищу освіту" (2002), а також відповідних актів: Наказу Президента України від 17.02.2004 р. №199/2004 "Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України" [1; 2], наказу МОЗ України від 22.03.2004 р. №148 "Про заходи щодо реалізації положень Болонської декларації у системі вищої медичної та фармацевтичної освіти" [2], рішення Колегії МОЗ України від 12.05.04. №5 "Про подальші заходи щодо покращення діяльності вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів та закладів післядипломної освіти" [2], наказу Міністерства Освіти і Науки (МОН) України від 23.01.04 р. №49 "Про затвердження заходів щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 рр." [3].

Згідно з концепцією розвитку охорони здоров'я населення України, яку затверджено Указом Президента, пріоритетним напрямком у реформуванні системи охорони здоров'я є забезпечення права громадян на якісне медичне обслуговування згідно вимогам європейської спільноти.

Правове підґрунтя для реформування медичної галузі та здійснення політики реформ первинної медичної допомоги на засадах сімейної медицини закладено у постанові Кабінету Міністрів України від 20.06.2000 року №989 "Про комплексні заходи щодо впровадження сімейної медицини в систему охорони здоров'я", наказі Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України і НАМН України від 12.09.2008 № 522/51 "Про затвердження Концепції розвитку вищої медичної освіти в Україні", законі України від 22.01.2010 №1481-VI "Про загальнодержавну програму розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах сімейної медицини на період до 2011 року" [3].

З метою удосконалення навчального процесу в Національній медичній академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика МОЗ України згідно наказу МОН України від 23.01.2004 р. №48 "Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців" запропонована кредитно-трансферна система організації навчання в вищих навчальних закладах (*European Credit Transfer System* [ECTS]), яка визнана багатьма країнами Європи [1].

Згідно з міжнародними вимогами до професійної підготовки фахівців на післядипломному етапі вищої медичної освіти професорсько-викладацьким складом академії розроблено методичні рекомендації щодо розвитку професійної освіти лікарів упродовж життя.

З огляду на це **метою статті** є висвітлення основних форм розвитку професіоналізму сімейних лікарів на післядипломному етапі вищої медичної освіти відповідно до проведення реформ у системі охорони здоров'я України.

У дослідженні ми орієнтуємось на визначення професіоналізму, яке пропонується у Міжнародних стандартах Всесвітньої асоціації медичної освіти (*World Federation for Medical Education* [WFME]) для поліпшення якості в системі неперервного професійного розвитку: "Професіоналізм – це знання, навички, відношення, цінності та поведінка, які очікуються від індивідуумів під час їх професійної практики;

професіоналізм включає також інформаційну грамотність, етичну поведінку, цілісність особистості, чесність, альтруїзм, служіння оточуючим, вірність професійному кодексу, справедливість та повагу до інших" [4].

У 2005 році цей документ прийнятий як базовий для акредитації українських медичних шкіл [1].

Для розробки і реалізації концепції неперервного професійного розвитку (НПР) (*Continuing Professional Development [CPD]*) у 1972 році в Данії, Копенгагені була заснована Всесвітня федерація медичної освіти (*World Federation for Medical Education [WFME]*). Мета цієї Асоціації – сприяти комунікації серед медичних викладачів та розвитку національних асоціацій із питань медичної освіти по всій Європі. У 2001 р. виконавчим комітетом Всесвітньої федерації медичної освіти був прийнятий набір стандартів медичної освіти [5], які у 2005 році уряд України офіційно підтримав і прийняв на себе зобов'язання "робити кроки по внесенню змін у національну політику з тим, щоб система вищої освіти та інші суспільні інститути забезпечували можливість розвитку неперервної освіти", зокрема медичної освіти [6].

Цей набір стандартів включає такі напрями:

1. Забезпечення вдосконалення професійної компетентності лікарів шляхом створення умов для ефективної неперервної освіти у відповідних медичних освітніх закладах за підтримки професійних організацій: медичних асоціацій, наукових спілок, медичних академій, університетів, коледжів, інститутів післядипломної освіти.

2. Спрямування неперервного професійного розвитку (НПР) на забезпечення професійного та особистісного розвитку лікарів, вільного доступу до необхідної наукової інформації із метою набуття знань та навичок для надання сучасної кваліфікованої медичної допомоги населенню.

3. Забезпечення вдосконалення компетентностей як результату неперервного професійного розвитку, необхідних для задоволення потреб пацієнтів та суспільства [5].

Компетентності повинні відповідати наступним вимогам:

- ефективна, гуманна, доцільна медична допомога;
- медичні знання в сфері базових клінічних, біомедичних, соціальних наук та медичної етики, застосування таких знань на практиці;
- комунікативні навички для забезпечення спілкування з пацієнтами, колегами та медичною спільнотою;
- оцінка та використання нових наукових знань для вдосконалення клінічної практики;
- виконання функцій керівника та викладача;
- науковий потенціал ученого, здатного проводити наукові дослідження;
- професіоналізм;
- здатність діяти в інтересах пацієнта;
- рішення питань різної складності в сфері охорони здоров'я;
- здатність розуміти та вдосконалювати, при потребі, систему надання медичної допомоги.

4. Досвід та знання, отримані під час навчання за програмами НПР, мають бути загальнодоступними медичним колам [5].

При проведенні післядипломної медичної освіти та НПР сімейних лікарів відповідні навчальні заклади України керуються Постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 р. №309 Про затвердження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів [7]. Заслужують на увагу й потребують подальшої модернізації вимоги до стандартів якості медичної освіти в Україні. Галузеві стандарти вищої освіти за напрямом 1101 "Медицина" та НПР розроблені робочими групами у складі провідних фахівців Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика, МОЗ України, Національної академії медичних наук (НАМН) України та інших профільних установ. Стандарти спрямовані на підготовку лікарів загальної практики відповідно до міжнародних вимог, а методологічні засади стандартів обговорені на всеукраїнських і міжнародних конференціях із медичної освіти [7: 3].

Післядипломне навчання сімейних лікарів в Україні здійснюється в інтернатурі, магістратурі, клінічній ординатурі та на курсах вторинної спеціалізації лікарів. Підготовка спеціалістів вищої кваліфікації – кандидатів та докторів – наук здійснюється шляхом навчання в аспірантурі, докторантурі або через інституцію здобувачів. Варто зазначити, що обов'язковим етапом у професійній післядипломній освіті сімейного лікаря є *інтернатура* як первинна спеціалізація, мета якої полягає в удосконаленні практичних навичок випускників медичних навчальних закладів, підвищенні їх професійного рівня і підготовці до самостійної професійної діяльності за основними медичними і фармацевтичними спеціальностями, визначеними відповідними наказами України. Термін навчання в інтернатурі становить 1-3 роки та визначається МОЗ України залежно від спеціальності. Інтернатура проводиться шляхом поєднання очної форми навчання на кафедрах університетів зі стажуванням на клінічних базах [8].

Після підготовки в інтернатурі фахівцю присвоюється кваліфікація "лікар" із зазначенням базової спеціальності, що надає йому право обіймати відповідну лікарську посаду згідно із затвердженням МОЗ України [8].

Підготовка магістрів медицини проводиться одночасно з підготовкою спеціалістів із певного лікарського фаху в інтернатурі і спрямована на поглиблену спеціальну, науково-практичну, педагогічну та дослідницьку підготовку з цієї ж лікарської спеціальності, зокрема спеціальності "сімейний лікар", згідно із переліком лікарських спеціальностей, затвердженим наказом МОЗ України. До магістратури

приймаються громадяни України, які мають кваліфікацію спеціаліста, рекомендацію вченої ради вищого закладу освіти на наукову роботу і зараховані на посади лікарів у базових закладах охорони здоров'я для навчання в інтернатурі. Навчання в магістратурі проводиться на тій самій кафедрі вищого закладу освіти, на якій інтерн проходив очну частину навчання в інтернатурі. Тривалість навчання в магістратурі для сімейних лікарів становить два роки. Протягом одного місяця, лікарю-магістру Вченою радою затверджують керівника магістерської роботи, індивідуальний план та обрану тему магістерської роботи. Наступний етап для магістранта – захист магістерської роботи та отримання диплому про присвоєння лікарю освітньо-кваліфікаційного рівня "Магістр медицини" [8].

Дипломна магістерська робота є підсумком виконання магістерської програми та відображає вміння студента, що здобуває освітньо-кваліфікаційний рівень (ОКР) "Магістр" самостійно вести науковий пошук та вирішувати наукові завдання.

Після отримання ОКР "Магістр медицини" сімейний лікар може вдосконалювати свій професіоналізм у таких напрямках, як навчання у клінічній ординатурі та аспірантурі [8; 9].

Клінічна ординатура – вища форма підвищення кваліфікації, де навчання здійснюється з відривом від виробництва. У клінічну ординатуру приймаються за конкурсом громадяни України, які мають освітньо-кваліфікаційний рівень лікаря-спеціаліста і стаж роботи не менше 3 років за фахом після закінчення інтернатури, або спеціалізації, лікарська спеціальність якої повинна відповідати спеціальності клінічної ординатури. Тривалість навчання у клінічній ординатурі становить два роки. Вступники проходять співбесіду та складають іспит із відповідної спеціальності. Лікарі, які виконали індивідуальний план підготовки в клінічній ординатурі, отримують свідоцтво за встановленою формою.

Аспірантура є формою підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації. На навчання до аспірантури приймають на конкурсній основі осіб, які мають вищу освіту і кваліфікацію спеціаліста, або магістра. При цьому на клінічні кафедри приймають осіб, які на час вступу мають не менше двох років стажу роботи лікарем після закінчення інтернатури, лікарський фах яких відповідає науковій спеціальності аспірантури, або які мають кваліфікацію магістра медицини [8; 9].

Вступники складають вступні іспити зі спеціальності, філософії та однієї із іноземних мов. Термін навчання в аспірантурі з відривом від виробництва не перевищує трьох, а без відриву – чотирьох років. До вказаного терміну аспірант зобов'язаний представити дисертаційну роботу для захисту в спеціалізовану вчену раду.

Суттєвим кроком у підвищенні професіоналізму сімейних лікарів є докторантура – форма підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації.

Заключним етапом підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації є їхня атестація в спеціалізованих вчених радах на здобуття наукового ступеня кандидата чи доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.38 – загальна практика-сімейна медицина [10: 73-75].

Крім зазначеного, відповідно до Наказу Міністерства охорони здоров'я України від 19 грудня 1997 року № 359 "Про подальше удосконалення атестації лікарів", через кожні п'ять років сімейні лікарі проходять атестацію.

Основним завданням атестації є визначення рівня професійної підготовки лікарів, оцінка трудової діяльності, можливості подальшого використання спеціалістів, підвищення їх кваліфікації [9].

Встановлено *два* види атестації:

- атестація на визначення знань і практичних навичок із присвоєнням (підтвердженням) звання "лікар-спеціаліст", що проводиться в НМАПО після інтернатури або курсів спеціалізації та стажування;
- атестація на присвоєння (підтвердження) кваліфікаційної категорії, що проводиться управлінням охорони здоров'я МЗО України.

У період між передатестаційними циклами (ПАЦ) лікарі повинні набрати необхідну кількість балів відповідно до Шкали значень різних видів медичної діяльності згідно Наказу МОЗ № 73 від 18.05.94 із змінами (№ 484), який регламентує проведення іспитів на передатестаційних циклах.

Для атестації пропонуються такі цикли:

- цикли спеціалізації;
- передатестаційні цикли;
- цикли тематичного удосконалення;
- цикли стажування [9].

Спеціалізація проводиться у тих випадках, коли лікар змінює свою спеціальність на іншу, при умові, що спеціаліст відпрацює за державним розподілом не менше трьох років після отримання попередньої спеціальності в інтернатурі.

Передатестаційні цикли проходять лікарі, яким потрібна атестація на присвоєння або підтвердження кваліфікаційної категорії. На передатестаційні цикли приймаються лікарі суворо за спеціальністю, яку вони отримали в інституті або на циклах спеціалізації, при умові відповідного стажу роботи.

Тематичне удосконалення передбачає підвищення кваліфікації лікарів з окремих розділів відповідної спеціальності та є обов'язковим видом підвищення кваліфікації, що проводиться не менше одного разу в період між проходженням передатестаційних циклів та атестації на присвоєння або підтвердження

кваліфікаційної категорії протягом п'яти років. Після закінчення тематичного циклу видається посвідчення встановленого зразку [8; 9].

Після місяця проходження певного циклу атестації сімейні лікарі проходять тести в електронному режимі та усний екзамен. Тестові завдання складаються з питань та відповідей, із яких можуть бути декілька правильних. Тести охоплюють теоретичні питання з терапії, педіатрії, неврології і медицини невідкладних станів та ситуаційні задачі, правильне рішення яких визначає рівень практичних навичок лікаря, заключним є завдання на перевірку практичних навичок [9].

Цикли стажування передбачають організацію навчання лікарів на робочому місці, в лікарнях, під керівництвом відповідальної особи після теоретичної підготовки або одночасно з нею з метою практичного оволодіння спеціальністю, адаптації до практичної діяльності та керування, набуття навичок швидкого орієнтування. Стажування – це окремий різновид післядипломної освіти, який передбачає вивчення інноваційних технологій.

Висновки. Таким чином, розвиток професіоналізму сімейних лікарів в умовах реформування системи охорони здоров'я України здійснюється в інтернатурі, магістратурі, клінічній ординатурі та курсах вторинної спеціалізації лікарів. Підготовка спеціалістів вищої кваліфікації – кандидатів та докторів наук проводиться через аспірантуру, докторантуру або через інституцію здобувачів. Обов'язковим етапом у професійній післядипломній освіті сімейного лікаря є *інтернаттура*, мета якої полягає в удосконаленні практичних навичок випускників медичних навчальних закладів, підвищенні їх професійного рівня і підготовці до самостійної професійної діяльності за основними медичними і фармацевтичними спеціальностями, визначеними відповідними наказами України. Неперервний професійний розвиток сімейних лікарів в Україні повинен відповідати вимогам Всесвітньої Федерації Медичної Освіти та умовам реформування органів охорони здоров'я, що гарантує оновлення знань відповідно до сучасного рівня розвитку науки.

Комплексні заходи щодо підвищення якості навчання та професійної підготовки сімейних лікарів, пошук нових форм роботи зі слухачами курсів підвищення кваліфікації, використання інноваційних методів та пошук нових технологій навчання в медичних навчальних закладах є запорукою успішного лікування і профілактики захворювань в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вороненко Ю. В. Організація безперервного професійного розвитку викладачів у системі медичної освіти (аналітичний огляд та пропозиції) / вдосконалення вищої медичної освіти / медична освіта / [Ю. В. Вороненко, О. П. Мінцер, В. В. Краснов]. – 2012. – № 4. – С. 6–12.
2. Наказ МОЗ України від 22.03.2004 р. №148 "Про заходи щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої медичної та фармацевтичної освіти" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://moz.gov.ua/ua/portal/dn_20040322_148.html.
3. Наказ Міністерства Освіти і Науки (МОН) України від 23.01.04 р. №49 "Про затвердження заходів щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004–2005 рр." [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua.
4. WFME Global Standards for Quality Improvement in Continuing Professional Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wfme.org/standards/cpd>.
5. World Federation for Medical Education. Global standards for quality improvement. Postgraduate Medical Education. WFME 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wfme.org>.
6. Международные правовые акты и документы по развитию европейской интеграции в образовании и исследованиях : Европейское образовательное пространство : От Лиссабонской конвенции до Болонского процесса. – М. : Готика, 2004. – 384 с.
7. Методологічні засади Галузових стандартів вищої освіти за напрямком 1101 "Медицина" / [за ред. В. Ф. Москаленка]. – К. : МОЗ України, 2004. – 16 с.
8. Національний медичний університет імені О. О. Богомольця [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nmu.edu.ua/a19.php>.
9. Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kmapo.edu.ua/ua/faculties/fack>.
10. Поживілова О. В. Запроваджено нову спеціальність 14.01.38 – загальна практика-сімейна медицина / Проблеми формування нової економіки XXI століття : [матеріали III Міжнар.наук.-практ. конф., (23-24 груд. 2010 р.) : в 6 т.]. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2010. – Т. 4 : Інвестиційно-інноваційні пріоритети нової постіндустріальної економіки. – 2010. – 104 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Yu. V. Voronenko, O. P. Mintser, V. V. Krasnov. Organizatsiia bezperernogo profesijnogo rozvytku vykladachiv u systemi medychnoyi osvity (analychnyy oglyad ta propozytysi) / vdoskonalennia vyshchoyi medychnoyi osvity / medychna osvita [Teachers' Life-Long Professional Development Organization in the System of Medical Education (the Analytical Review and Propositions) / the Improvement of higher Medical Education / Medical Education)] / [Yu. V. Voronenko, O. P. Mintser, V. V. Krasnov]. – 2012. – № 4. – S. 6–12.
2. Nakaz MOZ Ukrainy vid 22.03.2004 r. №148 "Pro zakhody shchodo realizatsiyi polozhen' Bolons'koyi deklaratsiyi v systemi vyshchoyi medychnoyi ta farmatsevtichnoyi osvity [The Order of the Ministry of Health from 22.03.2004 №148 "On the Initiatives of the Bologna Declaration Regulations Realization in the System of Higher Medical and

- Pharmaceutical Education" [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://moz.gov.ua/ua/portal/dn_20040322_148.html.
3. Nakaz Ministerstva Osvity i Nauky Ukrainy vid 23.01.04 p. №49 "Pro zatverdzhennia zakhodiv shchodo realizatsii polozhen" Bolons'koyi deklaratsiyi v systemi vyshchoyi osvity i nauky Ukrainy na 2004-2005 rr." [The Order of the Ministry of Education of Ukraine from 23.01.04 p. №49 "On the Initiatives Establishment Concerning the Bologna Declaration Regulations Realization in the System of Higher Education in Ukraine during 2014-2015"] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : www.mon.gov.ua.
 4. WEME Global Standards for Quality Improvement in Continuing Professional Development [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.wfme.org/standards/cpd>.
 5. World Federation for Medical Education. Global standards for quality improvement. Postgraduate Medical Education. WFME 2003 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.wfme.org>.
 6. Mezhdunarodnyye pravovyye akty i dokumenty po razvitiyu evropeys'koy integratsii v obrazovanii i issledovaniyakh : Evropeyskoe obrazovatel'noye prostranstvo : Ot Lissabonskoy konventsii do Bolonskogo protsessa [International Legal Acts and documents on the development of the European Integration in the education and Researches : the European Educational Space]. – M. : Gotika, 2004. – 384 s.
 7. Metodologichni zasady Galuzevykh standartiv vyshchoyi osvity za napriamkom 1101 "Medytsyna" [Methodical Bases of Application Standarts of Higher Education on the Specialty 1101 "medicine"] / [za red. V. F. Moskalenka]. – K. : MOZ Ukrainy, 2004. – 16 s.
 8. Natsional'nyu medychnuu universytet imeni O. O. Bogomol'tsia [National Medical University Named after O. O. Bogomolets'] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.nmu.edu.ua/a19.php>.
 9. Natsional'na medychna akademiia pislidyplomnoyi osvity imeni P. L. Shupyka [National P. L. Shupyk Medical Academy of the Post-Graduate Education] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://kmapo.edu.ua/ua/faculties/fack>.
 10. Pozhyvilova O. V. Zaprovadzheno novu spetsial'nist' 14.01.38 – zagal'na praktyka-simeyna medytsyna / Problemy formuvannia novoyi ekonomiky XXI stolittia [The New Specialty 14.01.38 – General Practice-Family Medicine / Issues of the New Economics Formation of the XXI Century] : [materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf., (23-24 grud. 2010 r.)] : [v 6 t.]. – Dnipropetrovs'k : Bila K. O., 2010. – T. 4 : Investytsiyno-innovatsiyni priorytety novoyi postindustrial'noyi ekonomiky. – 104 s.

Матеріал надійшов до редакції 15.01. 2015 р.

Сигаева Л. Е., Михайленко Л. А. Формы развития профессионализма семейных врачей в системе последипломного медицинского образования Украины.

В статье рассматриваются формы развития профессионализма семейных врачей в условиях реформирования здравоохранения Украины. Освещаются основные пути профессиональной подготовки семейных врачей на последипломном этапе высшего медицинского образования Украины.

Акцентируется внимание на стандартах высшего медицинского образования и непрерывного профессионального развития медицинских специалистов. Определяются виды аттестации врачей в учреждениях последипломного медицинского образования.

Ключевые слова: развитие профессионализма, развитие профессионализма семейных врачей, непрерывное профессиональное развитие, последипломное образование семейных врачей, реформирование здравоохранения.

Sigaeva L. E., Mikhaylenko L. A. Forms of Family-Physicians' Professionalism Development in the Post-Graduate Medical Education in Ukraine.

The paper focuses on forms of family physicians' professionalism development in the postgraduate medical education in conditions of reforming the health care system in Ukraine. The main stages of family physicians' postgraduate training in higher educational institutions in Ukraine are highlighted. They include internship, magistracy, residency and secondary specialization courses for doctors. The preparation of highly qualified specialists, candidates and doctors is conducted through the postgraduate studying and doctoral candidacy or through the institution of scientific searchers. This paper analyzes the standards of higher medical education and health professionals' continuing professional development in the following areas: providing doctors' improved professional competence and improved competences because of continuing professional development; providing physicians' professional and personal development and free access to the relevant scientific information. The following requirements to competences are given: effective medical care; communication skills; scientific research abilities; professionalism; ability to act in the patient's interests; solving problems of various complexity in health care; carrying out the functions of a head of medical institutions and a lecturer. The types of certification in higher educational institutions of the postgraduate medical education have been presented.

Key words: development of professionalism, family physicians' professionalism development, continuing professional development, postgraduate education, family physicians, health care reforms.